

шення цього завдання є проведення суцільного опитування населення і працівників міліції.

На другому етапі протягом півтора року проводиться навчання персоналу міліції, відпрацьовуються навички практичної діяльності по обслуговуванню населення на рівні європейських стандартів.

На третьому етапі буде проведено контрольний замір ставлення населення до роботи міліції та самопочуття персоналу міліції за нових умов роботи.

Окрім цього, виконуючи рішення Колегії МВС України № 8 КМ/1 від 28 грудня 1999 р., в Університеті внутрішніх справ розроблено низку напрямків удосконалення взаємозв'язків населення та міліції. По-перше, розроблено програму підвищення професійних якостей майбутніх працівників ОВС, де особлива увага приділяється психологічній підготовці, розвитку комунікативних якостей, формуванню навичок спілкування з різними верствами населення. По-друге, вдосконалюються програми вивчення настроїв населення, їх мотивації, громадської думки щодо діяльності працівників міліції. По-третє, вивчається якість каналів прямого і зворотного зв'язку населення і міліції (громадські приймальні ОВС, виступи керівників міліції перед населенням, ЗМІ, преса тощо). По-четверте, розроблено учбову програму з курсу «Організація зв'язку органів внутрішніх справ з населенням в охороні громадського порядку». Учбовий курс за цією програмою викладається на факультетах Університету. Програма цього курсу може бути запропонована за бажанням підрозділам системи МВС України.

Таким чином, партнерство міліції і населення передбачає вирішення декількох питань на рівні теорії й практики.

1. Партнерство включає взаєморозуміння, взаємодію і взаємовідносини і кожний рівень взаємозв'язків має свій зміст і структуру.

2. Партнерство передбачає об'єкт взаємозв'язку, який повинен сприяти кожним з учасників як спільна проблема, розв'язання якої потребує сумісних зусиль.

3. Накопичений досвід дозволяє сподіватись, що партнерство між міліцією і населенням в Україні буде розвиватись і зміцнюватись.

Список літератури:

1. Общая теория прав человека // Под ред. Е.А.Лукашевой. М., 1996.
2. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. М., 1999.

Надійшла до редколегії 20.03.2000

Н.П.Матюхіна, канд. пед. наук, доцент Уні-ту внутр. справ

НАВИЧКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Однією із ознак нашого часу стало збільшення кола понять та термінів, що характеризують зміни, які відбуваються у характері та напрямках професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ. Одним із таких понять є соціальна робота. В Україні це поняття з'явилося в обігу на

початку 90-х років ХХ ст. і позначало нову сферу діяльності і, відповідно, нову професію, що спрямована на надання допомоги людям, які опинилися у складних життєвих ситуаціях.

За своїми цілями, загальною спрямованістю соціальна робота природно властива органам внутрішніх справ України. Це пояснюється низкою факторів. Розглянемо декотрі з них.

Згідно з Конституцією України працівники органів внутрішніх справ покликані гарантувати збереження життя і особистої безпеки громадян, цілісність майна, надавати певні послуги різним групам населення незалежно від віку, статі, соціальної приналежності, тобто вони самі виконують цілий ряд функцій соціальних працівників. У зв'язку з цим особовий склад органів внутрішніх справ повинен знати вихідні положення соціальної роботи, уміти застосовувати основні соціальні технології. Від цього значною мірою залежить ефективність їх діяльності, імідж органів внутрішніх справ у цілому.

Важливо враховувати також і той факт, що працівники органів внутрішніх справ як представники особливої професійної групи самі потребують соціального захисту та допомоги. Стан працівників органів внутрішніх справ як клієнтів соціальної роботи суттєво відрізняється від становища представників інших професій, що значною мірою пов'язано із особливостями їх професійних завдань та умов виконання службових обов'язків. Об'єктом соціальної роботи в органах внутрішніх справ є не тільки особовий склад. Це також члени сімей працівників, їх найбільш близьке оточення, ветерани органів внутрішніх справ.

Названі фактори зумовлюють виділення у соціальній роботі в органах внутрішніх справ двох головних рівнів: зовнішнього та внутрішнього. Зовнішній – зорієнтований на роботу з різними категоріями та групами населення, а внутрішній – на роботу із особовим складом. Кожен з них вирішує свої власні завдання, але, разом з тим вони тісно взаємопов'язані між собою і взаємодоповнюють один одного.

Головні завдання соціальної роботи з окремими групами населення полягають у профілактиці злочинності, алкоголізму, наркоманії, ресоціалізації осіб, що повернулися з ув'язнення; роботі з неповнолітніми, які знаходяться на обліку у міліції; наданні соціального й правового захисту особам, що потерпіли внаслідок протиправних дій злочинців, стихійного лиха, нещасного випадку; захисті жінок, дітей, людей похилого віку, які страждають від сімейних конфліктів та вирішенні деяких інших завдань.

Що стосується другого рівня, то зараз вже визначаються головні напрямки соціальної роботи з особовим складом: створення адекватних соціальних умов для професійної діяльності працівників, їх відпочинку; організація виховної, культурно-дозвільної та спортивно-оздоровчої роботи; участь у профорієнтаційній діяльності та профвідбору, сприяння професійній адаптації працівників, профілактика явищ професійної деформації в їх середовищі; проведення медико-соціальної роботи; соціальна реабілітація працівників, що зазнали психічної та фізичної травми, стресу, переживають кризові ситуації; забезпечення дійового соціального та правового захисту

особового складу; соціальний патронаж ветеранів похилого віку, працівників, що отримали поранення, сімей загиблих; забезпечення в підрозділах та органах внутрішніх справах сприятливого морально-психологічного клімату, формування у працівників певних соціальних умінь та навичок.

Забезпечення цих двох рівнів соціальної роботи потребує, з одного боку, організації підготовки працівників органів внутрішніх справ до виконання соціально спрямованої діяльності, а з другого – підготовку професійних соціальних працівників для потреб власне органів внутрішніх справ. Діяльність останніх розглядається як складова загальної системи управління персоналом органів внутрішніх справ. Цей напрямок набуває особливого значення, враховуючи той факт, що на ринку праці України відсутні фахівці, що спеціально підготовлені до діяльності у сфері управління персоналом, у тому числі і управління персоналом органів внутрішніх справ.

Стратегічною лінією розвитку систем управління персоналом вважається за сучасних умов інтеграція всіх аспектів роботи з людськими ресурсами (облікових, змістовних, аналітичних, організаційних). На практиці це означає, що суб'єкти цієї діяльності відповідальні за оптимальне кількісне та якісне формування персоналу, організацію його ефективного використання, забезпечення професійного та соціального розвитку, задоволення життєвоважливих потреб та інтересів. Звідси – нацужість формування у фахівців, що зайняті у системі управління персоналом, сукупності знань, умінь та навичок з соціальної роботи.

Надзвичайно важливим є формування певних навичок соціальної роботи у керівників органів та підрозділів внутрішніх справ. Керівники повинні досконало володіти навичками безконфліктного управління, ділового спілкування, розв'язання конфліктних ситуацій, висунування вимог, критики та ін. З метою формування у керівників цих та інших навичок доцільним є використання спеціальних навчальних програм, що спрямовані на покращання комунікацій у колективах органів та підрозділів внутрішніх справ, взаємодосунків керівників з підлеглими, формування команд, управління конфліктами та деяких інших. Такі програми є частиною заходів, що сприяють забезпеченню так званого позитивного керівництва.

Терміном «позитивне керівництво» позначають управлінську ситуацію, коли керівник своєю поведінкою, своїми діями забезпечує обстановку відповідальності, є прикладом для членів команди, створює умови для найкращого виконання членами команди своїх функціональних обов'язків, підтримки та взаємодопомоги. На останнє звертаємо особливу увагу, підтримка членами колективу свого керівника вважається за сучасних умов тією базою, без якої жодний керівник, яким би кваліфікованим фахівцем він не був, не зможе ефективно управляти колективом.

Певний досвід організації різнопланової соціальної діяльності та відповідної підготовки працівників поліції до цієї діяльності накопичений в поліцейських системах різних країн світу, де традиції соціальної роботи мають вже сталий характер.

Традиційно соціальна робота у поліції пов'язується з профілактикою правопорушень серед різних категорій та груп населення, роботою з жерт-

вами злочинів тощо. Але, в той же час, активного розвитку набуває соціальна робота з поліцейськими. На думку американських поліцейських, у поліції повинні бути власні соціальні працівники, яких би вона добре знала і яким би повністю довіряла. У свою чергу соціальні працівники повинні чуйно ставитися до особливостей поліцейської роботи, до її субкультури, вникати у сутність проблем, що вирішуються нею. Коли соціальні працівники постійно присутні на поліцейській дільниці, їх допомога охоче приймається і вважається частиною роботи єдиної команди. Працюючи з поліцейськими, соціальні працівники проводять з ними індивідуальні консультації, навчають їх діяти у стресових ситуаціях, працюють з сім'ями поліцейських тощо [1, с. 272-273].

Позитивно зарекомендували себе поліцейські служби соціального забезпечення. Працівники цих служб надають допомогу поліцейським, які тривало хворіють, одужують після поранення, їх родичам, організують консультації лікарів, фінансову підтримку і т. ін.

Багато уваги приділяється формуванню у поліцейських так званих навичок виживання. Аналіз багатьох програм забезпечення особистої безпеки працівників поліції свідчить про те, що такі уміння, як уміння спілкуватися, проводити опитування, управляти спілкуванням у тих або інших обставинах, розв'язувати конфліктні ситуації та інші розглядаються як такі, від рівня сформованості яких значною мірою залежить особиста безпека працівників. Саме тому ці питання є обов'язковою складовою програм так званого поліцейського менеджменту безпеки. Такий досвід існує у поліції США, Англії, Німеччині та в інших країнах [2].

У Німеччині, наприклад, з метою підвищення кваліфікації співробітників дільничних служб, привнесення необхідних коректив в їх діяльність щорічно організуються семінари (середня тривалість – 4 дні), де пріоритетним питанням є навчання елементів спілкування та стратегії розв'язання конфліктних ситуацій, обговорюються особливості поведінки з різними категоріями людей, виявляються можливості поліпшення власної діяльності [3]. Подібних прикладів існує багато і у практиці підготовки та перепідготовки працівників поліції інших країн світу.

Звичайно, названі вище уміння та навички не є єдино важливими компонентами забезпечення особистої безпеки працівників поліції. Але має значення вже те, що вони розглядаються не як щось другорядне у підготовці поліцейських, а як важливий елемент їх професіоналізму, від якого значною мірою залежить виконання професійних завдань і збереження при цьому власного життя та життя оточуючих. Продуктивність такого підходу не викликає сумнівів.

Характеризуючи проблему взаємозв'язку соціальної роботи і поліції, американські фахівці зазначають, що між ними є багато спільного і насамперед їх об'єднує загальна мета – ефективне обслуговування населення, допомога і захист громадян. У цій діяльності вони доповнюють один одного.

Поліцейські в США, а також в більшості західноєвропейських країн все активніше починають займатися виховною роботою з неповнолітніми, консультують населення з проблем ефективного захисту від злочинців,

намагаються оперативно вирішувати проблеми міжособистих стосунків, припиняючи розвиток конфліктів тощо. Нова стратегія одержала назву соціальної поліцейської діяльності або політики, що зорієнтована на громади. Основою її стала формула: головним завданням поліції є активна діяльність з попередження злочинів, а не реагування на дзвінки про події [4].

Практичну реалізацію ця формула знаходить у багатьох соціальних програмах, що втілюються поліцейськими підрозділами у різних країнах світу. Вони спрямовані як на роботу з громадами у цілому, так і з окремими категоріями населення – безпритульними, проблемними підлітками, громадянами похилого віку, такими, що мають психічні та фізичні вади та іншими.

Кожна з програм передбачає наявність у поліцейських певних соціальних навичок, які в умовах поліцейської діяльності набувають значення професійно необхідних. Для підготовки поліцейських до участі у цих програмах проводяться спеціальні навчальні заняття, де значна увага приділяється таким питанням як «вживання» поліцейського у мікрорайон, спілкування із мешканцями, робота в умовах ризику, подолання невдач та конфліктних ситуацій та іншим [5].

Цей напрямок роботи поліції з населенням, враховуючи можливості соціальної роботи, її спрямованість на допомогу тим, хто опинився у біді, є надзвичайно перспективним і для органів внутрішніх справ України, забезпечення їх тісної взаємодії з населенням, формування у громадян України почуття довіри до них, бажання всіляко допомагати і сприяти їх діяльності.

Важливість питання, що розглядається, актуалізує завдання навчання працівників органів внутрішніх справ України соціальній роботі, формування у них системи відповідних знань, умінь та навичок. Серед останніх відмітимо комунікативні уміння, навички взаємодії з різними категоріями та групами населення, поведінки у конфліктних ситуаціях, навички «виживання» у ситуаціях професійного ризику, службового етикету та інші.

Велика робота у цьому напрямку проводиться в Університеті внутрішніх справ, де вже налагоджена цілеспрямована підготовка фахівців з соціальної роботи для органів внутрішніх справ. Але існуючий досвід потребує подальшого вдосконалення. Це стосується як змісту, так і організації навчального процесу, методів навчання тощо.

На впровадження в навчальний процес Університету внутрішніх справ найкращих здобутків зарубіжного досвіду з підготовки фахівців з соціальної роботи спрямований спільний проект названого університету та університету Де Монтфорт (Велика Британія). Назва проекту – «Навички соціальної роботи як компонент професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ України».

Проект реалізується за двома напрямками: соціальна робота з вуличними дітьми та соціальна робота з персоналом органів внутрішніх справ. З цих напрямків для викладачів Університету внутрішніх справ проводиться за участю англійських фахівців цикл науково-методичних семінарів. Учасники семінарів мають змогу відвідати університет Де Монтфорт і безпосередньо ознайомитись з організацією навчального процесу, методиками

відготовки майбутніх соціальних працівників, обговорити із англійськими колегами спільні проблеми, а також зустрітися з практичними працівниками, у тому числі і працівниками поліції, що спеціалізуються у названих вище сферах практичної діяльності.

Список література:

1. Энциклопедия социальной работы / Пер. с англ. В 3 т. М., 1993. Т. 2. Вопросы борьбы с преступностью за рубежом: Реф. сб. М., 1996. Вып. 36: Вопросы борьбы с преступностью за рубежом: Реф. сб. М., 1996. Вып. 35. 3. Вопросы борьбы с преступностью за рубежом: Реф. сб. М., 1996. Вып. 35; Участковая служба Германии: Обзор. информ. М., 1996. Вып. 13. 4. Ишakov С.М. Зарубежная криминология. М., 1997. Hallett C. From investigation to help (the role of the police) // Child Protection. The therapeutic option. – London, 1996. 5. Вопросы борьбы с преступностью за рубежом: Реф. сб. М., 1995. Вып. 32.

Надійшла до редколегії 29.12.2000

В.В. Акімов, д-р с.-г. наук, нач. каф. Інституту ППКП ОВС України

ПРО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ В УКРАЇНІ

Прийнятий 21 вересня 2000 р. Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» визначає основні шляхи подальшого розвитку економіки держави, серед яких важливим є удосконалення законодавства. Це зумовлено як внутрішніми чинниками, так і необхідністю входження України у Загальноєвропейську екологічну спільноту взаємопов'язаного простору екологічної системи території країн європейського континенту. Наголошено, що багатство природних ресурсів є загальною власністю українського народу, його історичною спадщиною і повинно слугувати нинішньому і майбутньому поколінням.

Одною з важливих особливостей програми є удосконалення нормативно-правової бази в сфері збереження, розширення, відтворення, охорони єдиної системи територій з природним станом ландшафтів, інших природних комплексів і унікальних територій. Передбачено також утворення нових природних об'єктів, що в свою чергу буде сприяти зменшенню, попередженню та ліквідації негативних наслідків господарської діяльності на навколишнє середовище, збереженню природних ресурсів і генетичного фонду.

Нинішній стан екологічної безпеки викликає серйозну занепокоєність, позаяк суттєву загрозу не тільки подальшому розвитку суспільства, а за великим рахунком і існуванню всього живого на землі. Проблема це світова і вирішувати її необхідно компетентно всьому людству. Кожна країна має свої специфічні особливості і свої конкретні рішення цієї вкрай важливої, але досить складної проблеми.

Стан охорони навколишнього середовища в Україні не найгірший серед країн СНД, але він викликає серйозне занепокоєння, про що свідчить і необхідність прийняття вищеназваного закону. Він передбачає особливу